

Roman Vido: Konec velkého vyprávění?*

Zeptá-li se někdo, jaké velké vyprávění má Roman Vido, odborný asistent na katedře sociologie FSS, na myslí, odpoví mu už podtitul jeho knihy: Sekularizace v sociologické perspektivě. A jaká že sekularizace je velkým vyprávěním? V podstatě myšlenka počínající osvícenstvím a přežívající někde ještě dodnes, že totiž víra v boha se nesnáší s pokrokem rozumu a vědy, a proto nebude mít náboženství v moderní společnosti místo. Tato myšlenka je předchůdcem tzv. sekularizačního paradigmatu, jehož konečné zformování klade Vido do 60. let minulého století a jehož vývoj a posléze pozvolnou erozi ve své knize mapuje. Nikoli ovšem z religionistické, nýbrž ze sociologické perspektivy. Vychází při tom z velkého množství primární i sekundární literatury především britské, americké a částečně německé provenience. Poukazuje na to, že sekularizační paradigma (v Kuhnově významu) vzniklo v době, kdy se sociologie náboženství zřekla spolupráce s teologií, která se snažila výzkum sekularizace využít pro boj proti rozšiřování tohoto jevu, a začala sekularizaci chápat nezávisle.

Sekularizační paradigma se objevilo v 60. letech, ale už od konce 80. let 20. století se začalo hroutit. Ukázalo se, že toto paradigma vychází v podstatě z evropské zkušenosti a zcela pomíjí zkušenost USA. Evropa a vývoj jejího postoje k náboženství je podle kritiků starého sekularizačního paradigmatu výjimkou a je velká otázka, zda se dá aplikovat na vývoj celého západního křesťanství – a to nepíší o ostatních vyspělých kulturách. Aby bylo možno vztah náboženství a sekularizace zmapovat, je třeba nejprve tyto dva pojmy definovat. Ve Vidově knize se ukazuje, že to vůbec není jednoduché a že různí autoři vycházejí z různých definic. Není proto

divu, že diskuse mezi zastánci „starého“ a „nového“ paradigmatu je v podstatě „rozhovorem hluchých“. Nové paradigma totiž ukazuje, že bez ohledu na – někdy a někde – se drolicí institucionální stavbu náboženství zintenzivňuje, např. právě v USA, jeho individuální prožívání. Někteří autoři poukazují i na to, že je nutné definovat i pojem „modernost“. Z jejich hlediska totiž i některá protimoderní (čti protiosvěcenská) náboženská hnutí jsou moderní, protože svým způsobem reagují na situaci v moderní a postmoderní (postindustriální) společnosti (S. N. Eisenstadt – izraelský sociolog). „Nové“ paradigma při svém zkoumání využívá spolupráce historie, kulturní antropologie a jiných společenských věd. Přesto – stejně jako paradigma staré – není s to vytvořit empiricky kontrolovatelnou teorii. I proto ustupuje „velké vyprávění“ více „malým vyprávěním“, která plní funkci prostředku ke kognitivní organizaci „fakt“ pro ty, kteří se pokoušejí porozumět náboženství v moderní době.

Vidova kniha je převážně referativní. To ostatně uznává i on sám. Na druhé straně však přináší zejména pro zainteresovaného laika takové množství problémů, jichž si před tím při úvahách o náboženství nebyl vědom, že se i pro něj stává inspirativní. Jako příklad lze uvést třeba různé definice pojmu náboženství nebo metodologické problémy. Proto není vhodnou pomůckou pouze pro sociology náboženství a religionisty, ale i pro širší okruh čtenářů.

I. Holzbachová

* Centrum pro studium demokracie a kultury (sociologická řada). Masarykova univerzita, Brno 2011. 352 s.